

ANITA
DAJAMANT

*P*OSLEDNJI
DANI

Preveo
Nenad Dropulić

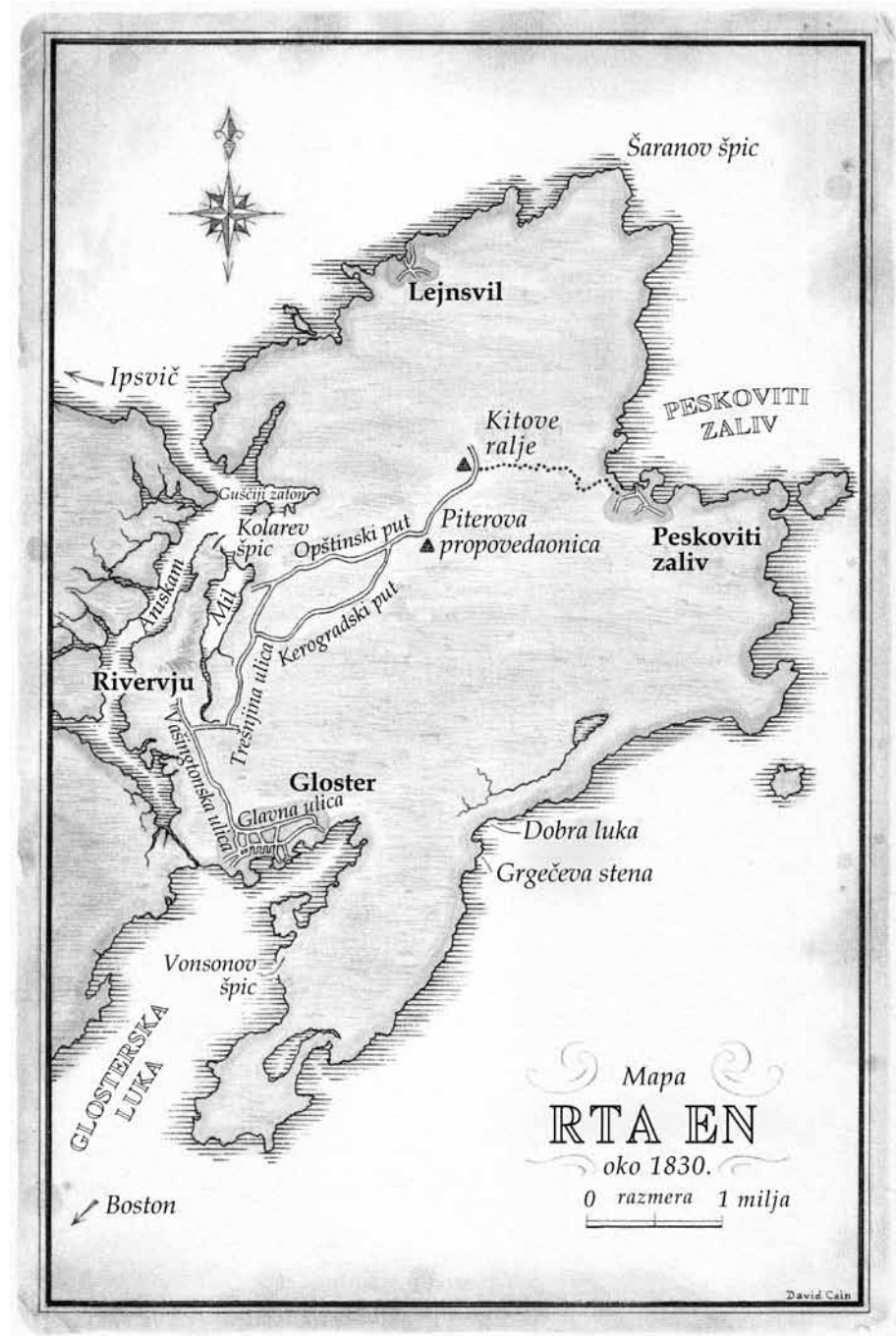
Laguna

Naslov originala

Anita Diamant
THE LAST DAYS OF DOGTOWN

Copyright © 2005 by Anita Diamant
Originally published by SCRIBNER an Imprint of Simon &
Schuster, Inc.
Translation Copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

EJMI HOFMAN
i
STIVENU MEKOLIJU,
dragim prijateljima i kolegama,
hiljadu puta hvala

SADRŽAJ

Napomena autorke

xi

Smrt Abrahama Vorfa

1

Neočekivana poseta

18

Sivka

34

Zubobolja Tami Janger

37

Čudnovate pojave

59

Preobražaj Džona Stenvuda

89

Izgubljene devojke	115
Srce Olivera Jangera	133
Odlazak	164
Kornelijus	175
Svoj čovek	202
Ister i Rut	215
Poslednja želja	240
Izjave zahvalnosti	269
O autorki	271

NAPOMENA AUTORKE

Ovo delo je plod mašte i donekle se oslanja na istorijske zapise, koji su, kada je reč o Kerogradu, u najboljem slučaju, retki i nepouzdati.

Nekada je takvo seoce postojalo, smešteno na visovima u srcu rta En. Još se vide putokazi koji upućuju ka ruševinama na toj stenovitoj pesnici obale, najsevernijoj granici zaliva Masačusets. Knjižica *Kerograd, selo izgubljeno u vremenu* još se može nabaviti u knjižarama Glostera i Rokporta, poznatog do 1840. kao Peskoviti zaliv. Ovo malo delo sadrži ne sasvim preciznu pešačku mapu oblasti i priče o slikovitijim ljudima koji su navodno tu nekada živeli.

Većina priča o poslednjim stanovnicima Kerograda zasni-va se na knjižici od trideset jedne strane, objavljenoj 1906. pod naslovom *U srcu rta En ili Priča o Kerogradu*. Pisac je Čarls J. Men, a ilustracije je načinila Ketrin M. Folensbi, koja je rado crtala veštice kako jašu na metlama. U uvodnoj napomeni gospodin Men otkriva da je gotovo sav materijal iscrpeo iz „sećanja starih ljudi s rta En... ljupke starice s često

još ljupkijim glasovima, i starci belih kovrdža i obraza naboranih od godina, sećali su se priča koje su im pored ognjišta pričale druge mile starice i ponosni starci iz prošlosti“. Drugim rečima – prastara govorkanja i tračevi.

Govorim ovo kako ne biste greškom moju maštu prihvatili kao činjenice. Pa ipak, smrt sela, čak i siromašnog i malog kao što je Kerograd, nije sasvim beznačajan događaj. U životima provedenim među tim zastrašujućim stenama, pod tim vedrim nebom, svakako je bilo nečeg vrednog. Zašto da ne zamislimo njihove priče kao stvarne, ako i nisu tačne? Za svrhu ove zabave, šta tu ima loše?

POSLEDNJI DANI

Smrt Abrahama Vorfa

Džudi Rajns odlučila je da krene stazom preko pašnjaka. Tako joj je bilo upola kraće nego da silazi na Opštinski put i pentra se nazad na Kerogradski put, a želela je da stigne rano kako bi pomogla. Ali napredovala je sporo. Zima 1814. okovala je polje mrazom i po rupama je bilo crnog leda. Ako ne pazi na svaki korak, završiće loše kao Abraham Vorf, zbog kog svakako ne mora da žuri.

Hladnoća kao da je dodavala sate i kilometre čak i najkraćem putovanju kroz Kerograd. U februaru je Gloster, udaljen svega sat pešačenja zdravog čoveka po lepom vremenu, bio dalek koliko i Salem. Čak i za lepih dana bio je to turoban predeo, sa zaraslim stazama, srušenim kućama i čudnom zbirkom duša naplavljenih na kamenita brda rta En. Makar ne duva, tešila se Džudi.

Prva je stigla u kuću Ister Karter. „Moja desna ruka“, rekla je Ister pridržavajući joj šal. „Dođi uz ognjište.“

Džudi se osmehnula sićušnoj ženi, okačila svoj plašt krut od hladnoće i ogrnula se toplim šalom. Kad su joj se vrhovi

prstiju i obrazi otkrivali, uspravila se i otišla da pogleda telo Abrahama Vorfa, položeno na pod na drugom kraju sobe.

Džudi je podigla komad izbledeleg žutog platna koje mu je pokrivalo lice i grudi. Tuga i sramota. Niko nije mnogo govorio o samoubistvu, ali Džudi se pitala je li to uobičajeniji način bekstva nego što iko podozreva. Onda je primetila da na Vorfu ima neobično malo krvi. Ako je prerezao sebi grlo, zar ne bi trebalo da mu je okovratnik natopljen? Zar ne bi trebalo da su mu ruke umrljane, rukavi skoreli? Možda je hladnoća smrznula krv, pomislila je. Ili ga je možda Ister oprala.

Pre nego što je stigla išta da upita, vrata su se otvorila i ušla je Rut noseći pun naramak drva. Džudi se divila prizoru osam pravih cepanica; s obližnjih brda sve drveće odavno je posečeno. Meštani su uglavnom ložili treset i balegu.

A opet, mislila je, Rut nosi tajne kuda god ide. Tuđin bi teško primetio da je Afrikanac kože boje kafe, u pantalona-ma i s kapom, zapravo „ona“. Rut niko nikad nije video u haljini, i volela je da je zovu „Džon Vudmen“, iako su je svi znali kao Crnu Rut. I zidar je, ni manje ni više. Stanuje kod Ister na tavanu. Džudi se i dalje nadala da će joj Ister jednog dana ispričati više o Rut. Opčinjavalo ju je sve vezano za malobrojne Afrikance rta En.

„Zdravo, Rut“, rekla je Džudi. „Donosiš nam pravu divotu.“ Rut je klimnula glavom, spustila cepanice pored ognjišta i povukla se na tavan pre nego što ostali počnu da pristižu.

Kuća Ister Karter bila je najveća kuća pogodna za stanovanje u Opštinskom naselju, što je pravi naziv Kerograda. Imala je dva i po metra visoku tavanicu, veliku sobu dugu sedam metara i ognjište dovoljno da se na njemu ispeče goveđi but, mada već mnogo godina nešto tako lepo nije zacvrčalo na njemu. Kuća je bila velika samo u poređenju

sa svim ostalim koje se kilometrima naokolo još nisu srušile, i služila je kao krčma po svemu osim po nazivu i porezu. Omladina i mornari uspinjali su se starim putem u potrazi za rasonodom, a Ister im je to pružala. Volela je društvo, čak i leš je bio dobrodošao ako priziva žive.

Tog dana prvi posetioci bile su prastare gospođe; došle su, jedna po jedna, prkoseći hladnoći, da odaju poštu pokojniku, nadajući se čaši piva za njegovu dušu, a možda i nekom zalogaju.

Među novopridošlima bilo je samo jedno nenaborano lice, i pripadalo je jedinom živom muškarcu u sobi. Prišavši telu kada je na njega došao red, Oliver Janger je skinuo šešir i nakašljao se kako bi odvratio pažnju prisutnih dok je stopalom pomerio platno da bolje vidi svoj prvi leš. Ali Tami Janger videla je šta njen nećak smeru i pljesnula ga dlanom po potiljku.

„Šta je tebi?“, rekla je. Sve glave u polumračnoj sobi okrenuše se ka njima. „Šta sam u životu učinila da dobijem ovakvog klipana? Tebe pitam, Džudi Rajns. Čime sam zaslužila da budem kažnjena seoskom ludom?“

Džudi se namesti između zdepaste Tami i mršavog dvanaestogodišnjaka. Pogledala je Abrahamovo telo, a Oliver Janger opazio je tugu u njenim očima i pozeleo da ima hrabrosti da joj kaže nešto lepo. Ali Tami bi ga postidela pred bogom i ljudima kad bi pokazao bilo kakva osećanja prema Džudi Rajns. Stisnuo je zube i vratio se do ognjišta, iako se tako našao pored kostobolnih starica, od kojih je najstarija, Meri Larvi, ožalošćena sestra Abrahama Vorfa, i sama zaudarala na smrt.

Iz Merinog crvenog nosa neprestano je kapalo dok se lju-ljala napred-nazad u najboljoj stolici Ister Karter i blebetala

o tome kako će Abraham večito goreti u paklu jer je oduzeo sebi život.

„Moj jadni, jadni brat“, cvilela je. „Neću ga videti na nebesima, to je sigurno. Goreće, a sve je na moju glavu. Jeste, jer je trebalo da ga odvratim.“ Ponavljala je ovo svaki put kad se na vratima pojavi novo lice, ispucalo od vetra i radoznalo da čuje je li istina da se Vorf ubio.

Svaka novodošla gošća saosećajno je zacoktala sedajući, zahvalna na toploti i društvu u ovom nekadašnjem ponosu sela. Jedino ta kuća imala je sprat, čak i u vreme kada je selo bilo puno gordih muškaraca. Tek mnogo kasnije selo se pretvorilo u zbirku urušenih koliba i potleušica, naseljenih uglavnom usedelicama i udovicama bez dece, a mnoge nisu imale ni kašiku za goste. Žrtve siromaštva, čudaštva ili proste tvrdoglavosti, sastavljale su kraj s krajem prodajući bobice i napitke od korenja i grančica. Za svoje muke stekle su nadi-mak „smećožderke“ i čitav rt En im se rugao.

„Nikoga više gore nema osim veštica i drolja“, govorele su pijandure u krčmama. „Pare se s kerovima tamo gore“, govorili su farmeri i ribari. I svi su lagali da su spavali s Džudi ili drugim suknjama koje nisu jednom nogom u grobu. Namigujući i cereći se, govorili su: „Svaki ker bi se tamo gore ovajidio.“

Bez sumnje je neki pijani dosetljivac prvi ovo selo na umoru prozvaao Kerogradom. To što se posprdni naziv učvrstio snažno kao krštenjem bilo je živa rana u srcu Abrahama Vorfa, i on ga nikada nije izgovorio.

Odbrana Opštinskog naselja bila je njegovo poslanje, i svako ko ga pusti da priča duže od minuta čuo bi sve o tome kako je to nekada bila najbolja adresa na Severnoj obali, zapravo u čitavoj državi Masačusets. Po njegovim rečima,

najuglednije porodice živele su tu i odgajale najbolju stoku – krave, ovce i volove. Vorf im je bio vođa – ili je makar on tako tvrdio. Njegova En bila je najlepša među ženama. Njegove ovce davale su najbolju vunu. Njegovi sinovi najverovatnije bi osvojili vlast nad čitavim rtom. Ali, to je bilo „negda“, kako je on to govorio.

„Bio je ogorčen“, reče Ister Karter setivši se Vorfove često ponavljane tvrdnje da su u Ratu za nezavisnost izginuli njegovi najbolji suseljani. Oni koji su se vratili s obe ruke i noge odlučili su da više ne žele da se bave nezahvalnim poslom žetve kamenja pošto glosterska luka nudi lakši život. Bogatstvo se sticalo kupujući i prodajući.

„Sećate se kako je izgovarao reč 'trgovac'?“, reče Džudi. „Kao da izgovara najgore svetogrđe.“

„Moj brat četrdeset godina nije nogom stupio u crkvu“, reče Meri. „Četrdeset godina živeo je bez reči Božje.“ Abraham je koliko preksinoć seo pred njeno ognjište i pitao je da li smatra da je svako ko se ubije obavezno osuđen na prokletstvo. Meri mu je odvratila da se okani gluposti i ostatak njihove poslednje zajedničke večeri provela je žaleći se na svoje rđavo varenje i nezahvalnu decu.

Uspomena na taj poslednji razgovor bila je užasna sramota za Meri, čiji su prodorni jecaji mnogo podsećali Džudi na preklanu svinju. Oštrina te misli navela ju je da žurno ode ožalošćenju starici s novom šoljom utehe. Miris kivanog kupusa, mokre vune i jeftinog duvana kao da je bio jači u uglu sobe, i Džudi se obradovala svežem ledenom talasu kad su se vrata ponovo otvorila.

„Vidi, vidi, pa to je Baka Dej“, reče Ister pozdravljajući staricu ćelavu i naboranu gotovo kao prošlogodišnja jabuka kiseljača.

„Nisam znala hoću li moći da dođem po ovom mrazu“, izvinjavala se nova gošća. „Ali mislim da mu toliko dugujem.“

„Dobro je, dobro je, mila“, reče Ister i povede je ka Abrahamovom telu prepričavajući ponovo kako ga je Kornelijus Finson našao rano jutros s dugim nožem u ruci.

Učinio je to u senci Kitovih ralja, dveju ogromnih stena koje su zajedno tvorile glavu velike ribe. Kornelijus, ili Crni Nil, kako su ga neki zvali, doneo je leš kod Ister, a ona ga je odmah poslala u grad da nađe neke snažnije srodnike koji će poneti Vorfa nazad u Gloster na hrišćanski pogreb.

Kad je Baka Dej otvorila vrata, za njom je u sobu utapkao najveći seoski pas. Dugodlaki grubijan Meda, visok šezdesetak centimetara, odmah je prišao Ister Karter i onjušio joj šaku. Ne našavši tu ništa za jelo, krenuo je u ledenu ostavu, nadograđenu uz kuću u vreme kada je hrane bilo toliko da je posebna ostava bila neophodna. Tamo se već okupilo čupavo društvo i sedelo glavu uz glavu na prljavom komadu tepiha: Nosonja, Šarov, Pegavi, Smeđe Čudo i Sivka. Jedan po jedan psi su se ušunjali u kuću za dvonožnim gostima – iz tajnih jazbina izmamili su ih neobična gužva i miris hrane.

Kad je Meda ušao, ostali psi su poustajali kako bi on zauzeo najtoplije mesto u sredini. Spustio se s uzdahom na svoje mesto po pravu, a ostali su se rasporedili ukrug oko njega, posedali i nastavili da se češu.

Džudi Rajns se nasmeši gledajući kako se iz ove žive gomile krzna diže para. Neka nas zovu Kerograd, mislila je, nemam ništa protiv da me smatraju jednom od njih. Osećala se mnogo manje srodnom sa zbirkom nesrećnih stvorenja u sobi, umotanih u tamne šalove. I s jadnim, zamišljenim Oliverom, mlitavo naslonjenim uza zid, oborene glave, ruku prekrštenih na mršavim grudima.

S gustom crnom kosom, zelenim očima i visokim jagodicama, bio bi sasvim zgodan dečko kad bi samo podigao glavu i prestao da se mršti. Oliver je uhvatio njen pogled, besno joj uzvratilo, a onda se zapiljio u tavanicu. Čudak, pomisli ona i zapita se hoće li od njega ikad išta ispasti. Bilo je šteta što Oliver nema kuda drugde da ode. Tami mu je rod, ali možda bi mu bilo bolje kao šegrtu, možda kod nekog poštenog farmera i njegove žene mekog srca. Naravno, i to je kocka, kao što je Džudi dobro znala.

Oliverova baba-tetka bila je strah i trepet, ali niko ne bi uspeo da promeni Tami Janger. Njeno ime su često izgovarale majke kada žele da odvrate decu od lutanja po šumi. Zvale su je vešticom i upozoravale da u njenom omiljenom čaju ima punačkih prstića obezglavljenih dečaka i devojčica.

Džudi je posmatrala Tami kao prirodnu silu, neprijatnu poput osinjaka, ali neizbežnu. S druge strane, Džudi je bila poznata po mekoti; jednom su je čuli kako brani tvorove i komarce tvrdeći kako oni imaju svoje mesto i svrhu na svetu. Abraham Vorf korio ju je zbog bolećivosti. „Vodi računa o sebi“, rekao joj je svega mesec dana pre smrti. „Jednom u životu povedi računa o Džudi Rajns.“ Prisećajući se njegovih reči, Džudi Rajns je sastavljenih obrva pognula glavu. Oliver ju je posmatrao i pitao se kako može da oplakuje onako mrgodnog starog brbljivca.

Nikad je nije video tako tužnu. Džudi je obično svojim stalnim poluosmehom privlačila ljude k sebi. Bilo je prirodne ljubaznosti, neodoljive dobrote na njenom licu, iako nije bila neka lepotica. Oči su joj bile svetlosmeđe, nešto svetlije od kose koju je delila oštrim razdeljkom iznad levog uha. U haljini od domaće tkanine, nebeljenoj kecelji, cipelama boje prašine i gologlava, Džudi Rajns podsećala je Olivera na

kokošku. Nije to laskava slika, znao je, ali je dovoljno topla da je zamisli kako se stara o njemu.

Oliver kradomice pogleda Tami i uveri se da ga ne vidi kako zuri u Džudi. Ima najmanje trideset godina, pretpostavljao je Oliver, a možda i čitavih četrdeset.

Plač Meri Larvi pretvorio se u nezaustavljiv napad kašlja i privukao je svačiju pažnju. Tami je u septembru upozoravala da Meri neće preživeti zimu. Abrahamova smrt unaprediće to očigledno nagađanje u mitsko proročanstvo i pojačaće strah od Tami kod budalastih lakovernika, već preplašenih od njenih navodnih moći.

Kad se Meri smirila, Ister je poslužila kuvani kupus i krompir. Gospođe zbijene oko vatre spustile su male porcelanske lule na pod i dočekale skromni obrok uzvicima kao da je svadbena gozba. Ister im je sipala još u tanjire i pre nego što su pojele, znajući da će im to biti jedino toplo jelo tog dana, a verovatno i sutrašnjeg.

Ister je bila Džudina ljubimica. Visoka svega metar i četrdeset u cipelama, Ister je imala dugačak kljunast nos i sitne škiljave oči. Ali njeno lice pod staromodnom kapom sinulo bi kad god bi se pod njenim krovom okupili ljudi, naročito kad se nađe u središtu pažnje mlađih, koji bi je zvali „majko“.

Upravo Ister je smislila ime „Džudi Rajns“, i iz njenih usta zvučalo je kao tepanje. Većinu žena zvali su prezimenom, kao baku Dej ili udovicu Larvi. Gore u šumi, neudate žene kao što je Ister ponekad su zvali krštenim imenom, kao da su nevaljala deca. Ali Ister se dopao zvuk imena „Džudi Rajns“ i ono se zadržalo.

Džudi odavno nije čula ime „Džudit Elizabet Rajan“, i da je neko tako oslovi, možda se ne bi setila da odgovori. Džudit Elizabet Rajan zvučalo je kao ime žene koja poseduje

nedeljnu haljinu, vuneni tepih na cvetiće i beli čajnik, a ne kao ime nekoga ko često pravi večeru od bobica i korenja, ko čisti tuđe kuće za parče platna ili ko u zimskim noćima spava s poludivljim psom preko nogu da se ne smrzne.

Baš kad se Džudi mašila da se posluži Isterinim varivom, vrata su se ponovo naglo otvorila, udarivši u zid tako da su gospođe poskočile, a onda zagugutale videvši malog Semija Stenlija kako uplovjava kao komad naplavljenog drveta na talasu triju sukanja i zvonkog smeha. Tamnokosa Moli Džejkobs i plavuša Sali Fips pohitale su k vatri i pružile crvene ruke da se ugrelu, a gospođa Stenli je otmeno i učtivo zatvorila vrata i otišla pravo na sredinu sobe. Kad se uverila da su svi pogledi prikovani za nju, izvukla je bocu iz otrcanog mufa od rakunovog krzna.

„Kakav dobrodošao prizor pružaš“, reče Tami obraćajući se rumu.

„U spomen na gospodina Vorfa“, reče gospođa Stenli.

„Šteta što matori prdonja nije s nama da uživa“, reče Tami.

Oliver se nasmeja prosto reči po dečaćkom nagonu, koji je pokušao da potisne kad je video kako Džudi odmahuje glavom. Ali gospođa Stenli okrenula je k njoj svoj čuveni pogled skidajući kapuljaču. Vodopad plave kose, slobodne kao u devojke, prosuo se u ljupkim uvojcima preko bluze tako bele da je skoro zasijala u polutamnoj sobi.

Gospođa Stenli – niko nikad nije čuo njeno kršteno ime – držala se kao velika lepotica kakva je nekada bila. Plavoka i plavokosa, savladavala je bore oko očiju i opuštenu bradu treptanjem, pućenjem usana i spuštajući meku ruku na mišicu svakog muškarca koji se primakne dovoljno da uhvati njen kratkovidni pogled.

Tami se isceri. „Rum, a? Kom se to mornaru posrećilo?“

„O, zaboga“, odvratila gospođa Stenli. „Bolje da ne krenemo tom stazom, važi, kako i naši pogrešni koraci ne bi privukli pažnju.“

„Kurvo stara“, reče Tami. „Bezočnija si nego čitav Boston pred izbore.“

Gospođa Stenli slegnu ramenima i pođe da vidi telo, vukući za sobom dete koje se opiralo. Stavila je ruku na grudni, pognula glavu i skinula Semiju kapu s glave, pa se gusta plava kosa kao njena prosula do ramena. Oliver zinu da se nasmeje devojačkim kovrdžama, ali učuta videvši da se Džudi Rajns mršti na njega.

Semi, jedva šest godina star, užasnuto je treptao i do krvi grizao usnu. Nikad nije video mrtvacu, a od iznenadne toplote sobe zavrtelo mu se u glavi. Džudi ovo opazi, uze dete za ruku i odvede ga od tela u dno sobe. Semi je ustuknuo videvši čopor pasa koji su istovremeno podigli glave i zagledali se u njega.

„Je l' ujedaju?“, upitao je.

„Ne boj se“, reče Džudi i pruži mu hladan biskvit namazan guščijim salom.

Semi je uzeo biskvit, ali nije ga ni zagrizao.

„Samo napred“, osmehnu se Džudi.

On je zbunjeno pogleda.

„Nemoj mi reći da nisi gladan.“

„Nikad pred damama“, reče on.

„Pa, to je divno ponašanje.“ Džudi Rajns se nagnu i reče: „Ali mislim da bi sada bilo bolje da to pojedješ pre nego što neki pas dođe i ugrabi ti.“

Ova pomisao užasnula je Semiju, pa je zinuo koliko je god mogao i pojeo čitav biskvit u dva zalogaja. So i čist ukus

hrane naterali su mu suze na plave oči. Kad je progutao, dečak je prefinjeno obrisao usta unutrašnjom stranom manžete, uzeo Džudi za ruku i poljubio je uz oštar mali naklon. Džudi je susprezala smeh gledajući ga kako odlazi da sedne pored bake Dej.

Semi je stigao pre dve godine sa ceduljom zakačenom za kaputić. Niko nije znao šta je pisalo u poruci, čak ni ko je dečaka doveo. Prema govorkanjima, gospođa Stenli je, pročitala cedulju, izustila samo: „Đavo da me nosi.“ Predstavila je dečaka kao sina svoje kćeri i rekla da se zove Sam Maski, mada je postao poznat kao Semi Stenli.

Niko do tada nije ni znao da gospođa Stenli ima kćer. Kad se spomene gospodin Stenli, ona je polagala negovanu ruku na srce i govorila: „Nestao na moru.“ Niko tu tvrdnju nije dovodio u pitanje, mada su retki u nju verovali.

Semi je znao da ga baka ne voli, iako je radio šta mu se kaže i bio miran, što je, izgleda, jedino što odrasli žele od dece. Kad je prvi put seo u klupu u školi bake Dej, starica se silno namučila da ga natera da glasno izgovara glasove, i mislila je da je gluv, a možda i glup. Ali onda ga je videla kako čita Bibliju i umiljavanjem mu izmamila priznanje da je napamet naučio Postanak i prešao na Izlazak. Za to ga je potapšala po glavi i dala mu keks pretvrd za žvakanje.

Semi je osetio pogled Olivera Jangera na sebi. Stariji dečak motao je prstima pramen retke masne kose i pućio usne. To Semiju nije smetalo. Gospođa Stenli nikad mu nije ukazivala ništa slično ljubavi, ali ga je naučila da će lakše dobiti ono što želi ako je učtiv i lepo miriše, a Oliver je očigledno prljav i prost.

Oliver je brzo izgubio zanimanje za dečaka i odvratio pogled od tog ugla sobe. Nije želeo da susretne pogled bake

Dej; napustio je njenu učionicu mnogo pre Semijevog dolaška. Napustio je i glostersku osnovnu školu, iako je tamo bilo toplo, a devojčice ponekad delile s njim svoju užinu. Prosto se umorio braneći dobro ime Kerograda, mesta koje je mrzeo, ali je osećao da mora da ga brani.

Osim toga, Oliver nije cenio školovanje. Čovek i bez nauke može da ode na more ili pođe u rat. Može da se vrati obasjan slavom i s dovoljno para da uzme Džudi Rajns. Videće ga u uniformi i prepoznaće u njemu momka koji će je odvesti iz ruševina Kerograda. Kuvaće mu, grejaće ga i smešiće mu se slađe nego što se smeši ovom malom lepotanu. Oliver je žudeo da progovori s njom, ili makar samo da zuri u nju bez straha da će ga neko videti.

Soba je utihnula dok je gospođa Stenli sedala, i trenutak-dva čulo se samo šištanje vatre. Džudi je zamišljala da vatra cvrčanjem i pucketanjem šapuće o sudbini sirote Abrahamove duše i osetila je iznenadnu želju da pobegne od tuge i sitnih pakosti okupljenih u zadimljenoj sobi Ister Karter. Nije se znalo koliko će vremena biti potrebno Abrahamovim srodnicima da stignu u Kerograd. Možda im se kola zaglave na putu, a februarski dani su kratki; ako im se slomi osovina možda se okrenu, vrate natrag i tek sutra pokušaju ponovo.

Topot koraka spolja ulio je Džudi nadu da su rođaci možda stigli i da će ona moći da ode. Ali ispostavilo se da je to samo Džon Morgan Stenvud. Ušao je i pogledao po sobi kao da su svi iščekivali njegov dolazak. Hladan vetar uleteo je u sobu dok su njegova žena i tri odrasle kćeri drhtale iza njega.

„Đavo te odneo, Stenvude!“, povika Tami. „Zatvori ta prokleta vrata.“

Stenvud je bez žurbe stresao led sa čizama, a njegova žena se provukla oko njega i pohitala da teši udovicu Larvi, svoju

majku. Kad je stara gospođa ugledala kćer, pustila je novi jecaj, koji je uplašio pse u zadnjoj sobi i izazvao hor laveža i cvileža.

„Probudila si paklene pse, majko Larvi“, prekorio ju je Stenvud. „Šteta što ne možeš da probudiš i ovog starog Abrahama.“

Namignuo je kćerima, a one su pocrvenele i oborile pogled. Slabašnoj šali nasmejao se samo Oliver, posegavši za najdubljim glasom koji je mogao da proizvede. Uz još jednog muškarca u sobi, dečak se ispravio i raskrečio noge kao Stenvud, smatrajući da krivonogi novopridošlica tim stavom ponosno objavljuje svoju muževnost.

Oliver se počesa po grudima i kradomice pogleda Stenvudove kćeri, koje su slovile kao najlepše devojke na rtu En, čak i bez lepe odeće i pudera. Rejčel, najstarija, već je bila verena za momka iz Aniskama, a Lidija i Hana takođe su užurbano tražile muževe da ih odvedu iz Kerograda, i dolazile su u crkvu samo da dele osmehe svemu što nosi pantalone. Oliver je ovo čuo od Tami. Ali on je sestre Stenvud poznao drugačije.

Pognuo je glavu sećajući se jedne noći prošlog avgusta; vazduh je ostao vreo i posle zalaska sunca, a jedino olakšanje od vrućine i mušica pružao je potok. Upravo je skidao pantalone kad je Hanin smeh odao devojke. Odgegao je tiho do mesta gde su se kupale i iza žbuna posmatrao pune grudi Lidije Stenvud kako plutaju na vodi. Sestre su joj se pridružile, pa su još četiri dojke namigivale na dečaka. Oliverova muškost u trenutku je otvrdnula kao kamen, i dok su devojke pljuscale i šaputale, spustio je ruku i odgovorio na hitna neizgovorena pitanja koje mu je telo postavljalo već čitavu godinu.

Posle toga Oliver je osećao duboko poštovanje prema Džonu Stenvudu kao ocu tolikih dojki. Zaista, Oliver je bio

toliko zanesen Stenvudovim prisustvom da nije primetio kako je Džudi Rajns izvila usnu kad je Stenvud upitao kuda je ta crnčuga morala da ode.

Stenvud je uštinuo za nogu Ister Karter kad mu je donela kriglu piva. „Imaš nešto lepo za mene, curo?“

„Imam za tebe kupus“, rekla je. „Spremila sam kupus i krompir za sve u spomen na Abrahama Vorfa. Ali zar nemaš ništa da kažeš svojoj jednoj tašti?“

Stenvud slegnu ramenima i priđe Meri, koja nije puštala ruku njegove žene. Prošaputao joj je nešto na uho, a onda stao iza njene stolice, namignuo Moli i Sali i poslao poljubac gospođi Stenli, koja je zacoktala i pripretila mu prstom. Stenvud je pokušao i da uhvati pogled Džudi Rajns. On je bio crnokosi tamnooki razvratnik naviknut da žene titraju oko njega, ali Džudi nije htela ni da ga pogleda.

Do tada je rum gospođe Stenli načinio krug po sobi i bake su počele da prežvakavaju priče o Abrahamu Vorfu – kako se razmetao svojim rođakom, bostonskim sudijom, kako su mu na ovcama zavideli svi farmeri oko rta.

„Zar nisam čula da je Vorf ubio Indijanca jer mu je ovaj pipnuo jednu životinju?“, reče baka Dej. Njene prijateljice dočekale su priču s prezirom; niko se ne seća da je ikada video Indijanca blizu Kerograda. Ali nadmetale su se sećanjima na to kako je Abraham dugo i gorko plakao na Aninom grobu pre dvadeset godina. Bio je ojađen, jeste, i ljutit.

Posle majčine smrti četiri Vorfova sina preselila su se jedan po jedan u grad, ali stari nije hteo ni da čuje za to. „Koliko se sećam, nijedan nije navaljivao na oca da im se pridruži“, reče Ister.

Tami frknu. „Na tog smrdljivog sveznalicu? Šta je tu čudno?“

Džudi je još zbunjeno razmišljala o Abrahamovoj smrti. Tokom prošle godine sve je više vremena provodio pored Kitovih ralja. „Kao da ih je sam Bog spustio ovde“, tako je opisivao stene Džudi Rajns. „Kao kip koji je sam Bog načinio.“

Rekao joj je i da su, što se njega tiče, Kitove ralje jedini dokaz o postojanju Boga koji ima nekakvog smisla. Činjenica da je Kornelijus našao Vorfa mrtvog ispod tih ogromnih stena navela je Džudi da se zapita nije li on izgubio i taj poslednji tračak vere.

Zašto je naoštrio nož i zaklao se, kao životinju? Da li je patio od neke skrivene bolesti ili strašnih bolova? Nije tačno znala zašto ju je Vorfova smrt toliko uznemirila. Nije joj bio rođak, pa ni pravi prijatelj, nego u najbolju ruku sused i poznanik. Možda ju je mučilo samo to što se ubio. Kada neko izabere smrt, nanosi strašnu uvredu onima koji nastavljaju s usamljeničkim poslom života.

Dok je Džudi razmišljala, razgovor je zamro do tihog mrmljanja. Glasovi su zapljuskivali zidove sobe Ister Karter kao voda drveno korito. Semi Stenli je zadremao naslonivši sjajne uvojke na koleno bake Dej.

Dremež je naglo razbila svađa između Ister i Stenvuda oko novca koji je on pozajmio od nje. Nije lako razljutiti Ister Karter, ali kad se raspali, nemoguće ju je zaustaviti. Od Stenvudovih psovki i Isterine vriske niko nije čuo kola kako se zaustavljaju pred kućom, pa su svi zinuli kad su se otvorila vrata i pojavila se dva odrasla Vorfova unuka s istovetnim izrazom ljutine i prezira na licu.

„Došli smo po našeg dedu“, rekao je niži.

Ister ih je pozvala da se ugreju i popiju kapljicu dedi za dušu. „Neka“, rekao je stariji, koji je pomalo ličio na

Abrahama oblikom očiju i držanjem ramena – jedno malčice ispred drugog. „Hoćemo da se vratimo kući pre mraka, a jedini način je da krenemo odmah. Prokleti bili ovi putevi.“

„Povešćete i mene“, rekla je Meri Larvi i lako se pridigla. Momci se upiljiše u nju.

Stenvud se nasmeši njihovoj zbunjenosti i objasni: „To je vaša baba-tetka Meri. Vaš deda bio joj je brat.“

„Nemamo mi mesta za babu“, reče niži Vorf kao da starica ne stoji ispred njega.

„Dva prava džentlmena“, podrugnu se Tami.

„Veštice“, promrmlja momak.

„Dosta, dosta“, reče gospođa Stenli. „Kad neko preseče bure nadvoje i napravi dva korita, odmah ga prozovu vešticom.“

Hana Stenvud se zakikota u prisustvu dvojice mogućih mladoženja.

Stenvud povuče pantalone uvis i objavi: „Ne brini, majko Larvi. Odvešćemo te dole na vreme za sahranu. Zemlja je tvrđa od srca Tami Janger, pa neće moći tako brzo da ga zakopaju. Porodica mora da se drži zajedno u ovakvim trenucima.“

Džudi Rajns je čekala da Tami ošine Stenvuda jezikom, ali Tami je samo zabacila glavu i nasmejala se prosipajući prezir po čitavoj sobi. Stenvudovo lice pretvorilo se u plan za ubistvo, ali je oćutao i poveo momke do leša. Unuci su podigli dedu s tako malo napora da je Džudi došlo da zaplaće. U tom trenutku činilo joj se da od Abrahamovog života nije ostalo ništa teže ni trajnije od vreće repe.

Ovaj metež podigao je pse, pa su se okupili da posmatraju. Meda je kinuo, a zatim počeo da zavija tako da su se svi u kući naježili. Žene su ustale – polako i kruto – dok je telo izlazilo iz sobe u pratnji pasa koji su istapkali napolje u povorci po jedan kao ožalošćeni iz crkve.

Bdenje se završilo. Neki nepoznat izraz jada prešao je licem Ister Karter. Neće se ići na pogreb Abrahama Vorfa. Putevi su zimi preteški za odlazak i povratak u jednom kratkom danu, a niko osim Vorfovih nije imao u Glosteru rodbine da kod nje prenoći. Turobna tišina zavladała je sobom dok su svi slušali sve tiši hor laveža i zavijanja koji je ispratio kola dok su poskakivala niz put sve do Lisičjeg brda, pored kuće Tami Janger i dalje u svet.

Došlo je vreme da se vrata u svoje trošne kuće, da prespavaju posledice pića, sećaju se ukusa Isterinog kupusa i razmišljaju o gorkom danu kada je Abraham Vorf nađen mrtav, a Kerograd se okupio na tužni oproštaj od njega.